

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ โดยแนวทางประชาธิปไตย: กรณีศึกษาของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า¹

The Participation in Administration of the Temple's
Religious Property Using Civil State Model:
Case study Chansen Temple and Takfah Temple

กฤติน จันทรสนธิมา²

Kittin Junsontima

E-mail address: kittin366@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีการเปิดเผยและเปิดโอกาสให้หลายฝ่ายมีส่วนร่วมกันในการบริหารงาน ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวทางการเงินของวัดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมตามแนวทางประชาธิปไตยเป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และหลักคุณธรรมที่เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัดพึงมีต่อประชาชน ทำให้ความศรัทธาเกิดขึ้นระหว่างวัดกับทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง นำพาไปสู่ความร่วมมือกันพัฒนาวัดและสถาบันพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

ต่อไปในอนาคตอย่างมั่นคงและยั่งยืน บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างต้นแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า ระบบและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการเงินบริจาคของวัดจันเสนและวัดตากฟ้ามีความคล้ายคลึงกัน ดำเนินการสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 การมีส่วนร่วม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยชุมชน เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางประชาธิปไตย โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้า ประจำปี 2560

² สำนักสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย 5 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 120 ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า เป็นการมีส่วนร่วม ทั้งทางตรงและทางอ้อม แนวทางการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันเสน และวัดตากฟ้าเป็นการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ที่บัญญัติไว้ในพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ กฎกระทรวง มติมหาเถรสมาคม หลักธรรมาภิบาล

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ศาสนสมบัติของวัด, แนวทางประชารัฐ

Abstract

The temple's religious property administration that gives the opportunity to government sectors, private sectors and public sectors to participate, acknowledge and check the accuracy of financial report as stated in the civil state model and principles of transparency, participation and moral can help the temple to gain the trust and lead to the sustainable development, both for the temples and Buddhism in Thailand. The purposes of this research are 1) To study the administration of the temple's religious property of Chansen Temple and Takfah Temple. 2) To study the participation in

the administration of the temple's religious property of Chansen Temple and Takfah temple. 3) To set a model in the participation in the administration of the temple's religious property using civil state theory. The study found that system and rules of temple property management at Chansen Temple are similar as Takfah Temple, as stated in ministerial regulations (book 2) 1968. Chansen temple and Takfah temple's participation in church property management model is exercised as stated in the discipline, the Sangha Act, Ministerial Regulation, The Sangha Supreme Council, Good Governance.

Keyword: Administration, Temple's Religious Property, Civil State Model

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์และถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศาสนายังคงมีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อของมนุษย์ ผังรากลึกจนกลายเป็นจารีตประเพณีหรือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ของแต่ละชนชาติ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชนชาวไทยและเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดไว้ในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ หมวด 6 มาตรา 67 บัญญัติว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใดและพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย” และหมวด 4 มาตรา 50 ได้บัญญัติให้ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่ “พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐให้ความสำคัญกับการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเสมอมา

โดยการกำหนดให้เป็นนโยบายแห่งรัฐ รวมทั้งกำหนดให้ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

แต่ปัจจุบันปัญหาในเรื่องวิกฤตศรัทธาของพระภิกษุสงฆ์เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องพุทธพาณิชย์ ไม่เป็นไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติห้ามไว้ในพระวินัยปิฎก “ห้ามมิให้พระภิกษุสงฆ์รับเงินและทอง” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996, pp.108) จากการสำรวจพบว่า ปัจจุบันทุกวัดมีกิจกรรมทำบุญเพื่อให้บริการแก่พุทธศาสนิกชน หลากหลายรูปแบบ อาทิ การทำบุญถวายสังฆทาน การทำบุญกับพระประจำวันเกิด การทำบุญสะเดาะเคราะห์ ต่อดวงชะตา การทำบุญโลงศพ การให้เช่าพระวัตถุมงคล การตั้งตู้รับบริจาคไว้หลายจุดในวัด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการจัดกิจกรรมอื่น ๆ อาทิ การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เงินบริจาคจากบุคคล งานอุปสมบท ถ้าหากวัดไหนมีคนเข้ามาทำบุญสักการบูชามากปัจจัยที่หลั่งไหลเข้ามาภายในวัดก็จะมากขึ้นด้วยตามลำดับ (Isranews, 2016) สอดคล้องกับ ฌดา จันทรสมกล่าวว่า องค์การพุทธศาสนามีเงินหมุนเวียนอยู่ในระบบจำนวนมาก โดยเงินหมุนเวียนในรูปแบบ

รายได้และรายจ่ายของระบบวัดอยู่ประมาณ 100,000-120,000 ล้านบาทต่อปี (Chunsom, N, 2012, abstract 3) รวมไปถึงเงินผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ ที่ออกเวยจากทรัพย์สินของวัด รวมทั้งที่ดินจำนวนมหาศาล ทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัดเหล่านี้ถือเป็นศาสนสมบัติของวัดที่ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 หรือกรณีที่วัดใดต้องการเงินอุดหนุนเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยการขอและการจัดสรรเงินอุดหนุนบูรณปฏิสังขรณ์วัด ซึ่งกำหนดแนวทางการพิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนบูรณปฏิสังขรณ์วัดไว้โดยต้องคำนึงถึงความจำเป็นตามลำดับก่อนหลังตามความจำเป็นเร่งด่วน เช่น เป็นวัดที่ประสบวินาศภัย วัดที่เป็นโบราณสถานหรือมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์/ท้องถิ่น วัดที่เป็นสถานศึกษา พระปริยัติธรรมหรือเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการเผยแผ่ โดยวัดที่ต้องการเงินอุดหนุนต้องกรอกรายการตามแบบขอรับเงินอุดหนุนบูรณปฏิสังขรณ์วัดพร้อมแนบภาพถ่ายอาคารเสนาสนะที่จะบูรณะหรือก่อสร้างและภาพถ่ายบริเวณวัด โดยเสนอเรื่องผ่านเจ้าคณะสังฆาธิการ

ที่สังกัดและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาจะรวบรวมรายงานการขอรับเงินอุดหนุนบูรณปฏิสังขรณ์วัด และจัดทำบัญชีรายชื่อวัดที่ขอรับเงินอุดหนุนและส่งสำนักงานพระพุทธศาสนา วัดที่ได้รับเงินอุดหนุนต้องใช้จ่ายเงินในการบูรณะหรือก่อสร้างเสนาสนะตามที่ขอรับเงิน ทางวัดจะต้องถ่ายสำเนาเอกสารบัญชีธนาคารของวัดด้วย โดยจะต้องไม่ใช่บัญชีเงินฝากส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (Naewnanews, 2018) สำนักข่าวไทยพีบีเอส รายงานเมื่อวันที่ 16 มิ.ย. 2560 ว่า กองบังคับการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบยื่นสำนวนคดีเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติร่วมกับพระสงฆ์และพลเรือนทุจริตงบบูรณะและปฏิสังขรณ์วัด 12 แห่ง ตั้งแต่ปี 2556 - 2559 มูลค่ากว่า 60 ล้านบาท ให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตรวจสอบ (Thai PBS, 2017) คดีทุจริตเงินทอนวัดจึงเป็นอีกหนึ่งปัญหาใหญ่ในวงการพระพุทธศาสนาที่ตรวจพบในปัจจุบัน การบริหารจัดการและการจัดทำบัญชีทางการเงินที่ไม่โปร่งใสเป็นเหตุให้มีการทุจริต ทำให้เงินวัดรั่วไหลเป็นจำนวนมาก ดังเช่น กรณีวัดพระธรรมกายและมูลนิธิธรรมกาย ซึ่งมีเงินรายได้จากการทำบุญและเรียไรจำนวนมหาศาล ทั้งโครงการใหญ่และโครงการย่อยตลอดปี

ประมาณปีละ 50 โครงการ คาดว่าแต่ละปี จะมีเงินเข้าวัดและมูลนิธิประมาณ 2,000 ล้านบาท อีกทั้งวัดและมูลนิธิมีทรัพย์สินรวมกันในขณะนี้ ประมาณ 50,000 ล้านบาท แต่วัดและมูลนิธิ ก็ยังไม่มีบัญชีที่เปิดเผย พระธัมมชโยเจ้าอาวาส เป็นผู้เดียวที่มีอำนาจสิทธิขาดในการจ่ายเงิน ของวัดและของมูลนิธิให้แก่ใครจำนวนเท่าใดก็ได้ (Preechaphoemprasit, D, 2009, pp.115) เมื่อพิจารณาประกอบกับกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 3 กำหนดให้ “การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ให้เจ้าอาวาส จัดให้ไวยาวัจกร³ หรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สิน ที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัย ไว้ให้ถูกต้อง และให้เก็บรักษาทะเบียนและ หนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัดหรือ จะฝากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้เก็บรักษาไว้ก็ได้” ข้อ 4 กำหนดให้ “การให้เช่าที่ ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา⁴ หรือที่วัดที่กันไว้เป็น ที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่า เกินสามปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบ จากกรมการศาสนา” ข้อ 5 กำหนดให้ “การเก็บ

รักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนา จังหวัด อำเภอหรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่สำนักงาน พระพุทธศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ ให้ฝาก ในนามของวัด การดูแลรักษาและจัดการเงิน การกุศลที่มีผู้บริจาคให้เป็นไปตามความประสงค์ ของผู้บริจาค” จึงเห็นได้ว่าการกำหนดหลักการ ในการดูแลรักษาเงินและทรัพย์สินที่วัดได้ มาไว้เพียงกว้าง ๆ เท่านั้น

ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความไม่โปร่งใส ในการบริหารจัดการทางการเงินของวัดจึงเป็น ปัญหาใหญ่ที่ควรต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน เนื่องจากเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของ พระพุทธศาสนา ไม่ต่างไปจากการที่ต้องเร่งรัด ปราบปรามการทุจริตในภาครัฐให้หมดสิ้นไป จากประเทศไทย ในปัจจุบัน แม้ภาครัฐจะใช้ ความพยายามในการดูแล สอดส่องและแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา มากเพียงใด แต่ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็ยังคง ดำรงอยู่และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากรัฐ ขาดความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น โดยเฉพาะ ภาคประชาชน เมื่อพิจารณาประกอบกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

³ ไวยาวัจกร หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้ทำกิจธุระแทนสงฆ์, ผู้ช่วยเหลือรับใช้พระ

⁴ ที่กลบนา หมายถึง ที่ดินซึ่งมีผู้อุทิศผลประโยชน์ให้วัด หรือพระศาสนา

2560 มาตรา 50 ประชาชนชาวไทยจึงมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องทำการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานร่วมกันกับรัฐ การมีส่วนร่วมในการจัดการศาสนสมบัติจึงเป็นสิทธิที่ประชาชนทุกคนพึงมีและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย หากประชาชนให้ความร่วมมือกับวัดอย่างเต็มที่และทั่วถึงแล้วจะกลายเป็นกำลังที่สำคัญที่ช่วยกันดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดให้เป็นอย่างดี จะทำให้เกิดการพัฒนาและเกื้อกูลให้กิจการของพระพุทธศาสนามีความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะทำการศึกษาชุมชนที่มีส่วนร่วมกับวัดในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากศาสนสมบัติของวัด โดยเลือกศึกษาจากชุมชนบริเวณวัดจันเสน ได้แก่ ชุมชนตำบลจันเสน อำเภอดาเกี๊ยะ จังหวัดนครสวรรค์ กับชุมชนบริเวณวัดตากฟ้า ได้แก่ ชุมชนตำบลตากฟ้า อำเภอดาเกี๊ยะ จังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากวัดทั้งสองแห่งเป็นวัดต้นแบบในด้านการพัฒนาให้กับวัดต่าง ๆ ทั้งทางด้าน การท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา โดยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับชุมชน ความผูกพันอย่างเหนียวแน่นที่ชุมชนมีต่อวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งความศรัทธาที่ชุมชนมีต่อเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันระหว่างวัดกับตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานราชการต่าง ๆ

ภายในพื้นที่ เอกชนและประชาชน ในการบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ รวมทั้งการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัดเป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดหวังว่าผลของการวิจัยจะสามารถนำมาใช้สนับสนุนและส่งเสริมเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อสร้างต้นแบบในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยแนวทางพระราชรัฐให้กับวัดอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

นิยามศัพท์

ศาสนสมบัติของวัด หมายถึง เงินบริจาค เงินผลประโยชน์ และที่ดินวัด

การบริหารจัดการ หมายถึง การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากศาสนสมบัติของวัด

การบริหารจัดการศาสนสมบัติ หมายถึง การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า

การอุปถัมภ์ หมายถึง การสนับสนุนทำนุบำรุงส่งเสริม ช่วยเหลือเกื้อกูล ร่วมกันวางแผนและพัฒนากิจการของวัดให้เจริญยิ่งขึ้น

การคุ้มครอง หมายถึง การร่วมกันวางแผนในการป้องกันมิให้กิจการของวัดด้านใดด้านหนึ่งต้องได้รับผลกระทบหรือเกิดความเสียหาย

พระราชรัฐ หมายถึง การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน เพื่อให้เป้าหมายบรรลุผลเกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า
- 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า
- 3) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างต้นแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางพระราชรัฐ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางพระราชรัฐ มีดังนี้

- 1) ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน
ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ดังนี้ (1) ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงความต้องการของชุมชน (2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน (3) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาตามความต้องการของชุมชน (4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์

ต่อส่วนร่วม (5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน (7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ (8) ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป (Techarin P., 1984, pp.6-7)

- 2) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (National Office of Buddhism, 2003, pp.46-48) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารวัดสมัยใหม่ ดังนี้

1. การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิดทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัดจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

2. จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้โครงสร้าง

จึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน

3. จัดระบบงาน ได้แก่ การบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัดให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

4. จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

5. บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการบริหารงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นจึงควรเลือกใช้บุคคลอย่างเหมาะสม

6. เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

7. กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบควรต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

3) แนวคิดการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด

พระมหาสุนันท์ สุนนโท (รुจิเวทย์) (Phra Maha Sunan Sunnatho (Ruchiwet), 2557, pp.126) กล่าวว่า ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการจัดการศาสนสมบัติวัด 5 ปัจจัย ได้แก่ 1. ปัจจัยด้านการบริการศาสนสมบัติวัด 2. ปัจจัยด้านการควบคุมศาสนสมบัติของวัด 3. ปัจจัยด้านการแต่งตั้งบุคลากรที่ดูแลรักษาและดำเนินการ 4. ปัจจัยด้านการทำบัญชีรักษาศาสนสมบัติวัดและเงินผลประโยชน์ของวัด 5. ปัจจัยด้านการจัดทำบัญชีให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสม มีความจำเป็นต่อการจัดการศาสนาสมบัติวัด เจ้าอาวาสต้องมีศิลปะให้เกิดการจัดการศาสนสมบัติวัดให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นร่วมดำเนินการจัดการศาสนสมบัติวัดในการวางแผนจัดการความสัมพันธ์บุคคลในองค์กร อำนาจการควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานจัดการศาสนสมบัติวัดไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พ.ศ. 2505 (The Sangha Act (1962))⁵
กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) (Ministerial
regulation number 2 (1968))⁶

การบริหารจัดการที่ดินวัด (การให้เช่า
ที่ดิน)

การจัดประโยชน์หารายได้จากศาสน
สมบัติของวัดโดยการนำที่ธรณีสงฆ์ ที่วัดกันไว้
จัดประโยชน์ หรือที่กลบนาออกให้เข้านั้น กฎ
กระทรวงฉบับนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ

อย่างกว้างไว้ในข้อ 3 และข้อ 4 โดยมีสาระดังนี้
การให้เช่าที่ดินของวัดไม่ว่าจะเป็นที่ธรณีสงฆ์
หรือที่กลบนา หรือที่ดินที่วัดกันไว้เป็นที่
จัดประโยชน์ต้องทำเป็นสัญญาเช่า โดยแบ่งเป็น
2 กรณี คือ

1. กรณีทำสัญญาเช่ามีกำหนดระยะ
เวลาเช่าไม่เกิน 3 ปี เรียกว่า “สัญญาธรรมดา”
การทำสัญญาเช่าธรรมดาวัดสามารถจัดการ
เองได้ โดยให้ผู้รู้ทางกฎหมายเป็นผู้ตรวจ

⁵ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 แบ่งศาสนสมบัติออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา มีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง

(2) ศาสนสมบัติวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่งสำหรับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางนั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติและตามกฎหมายดังกล่าวให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย
ส่วนการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดนั้นเป็นไปตามกฎกระทรวง

⁶ กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)

ข้อ 1. การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐาน และเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้น
ไม่ว่าด้วยเหตุใดให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้น โดยระบุเหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วยการได้มาซึ่งที่ดินหรือสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เมื่อได้
จดทะเบียนการได้มาตามกฎหมายแล้ว สำหรับวัดในเขตกรุงเทพมหานครให้ส่งหลักฐานการได้มาไปเก็บรักษาไว้ที่สำนักงานพระพุทธ
ศาสนาแห่งชาติ สำหรับวัดในจังหวัดอื่น ให้ไปเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนั้น

ข้อ 2. การกันที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่ดินจัดประโยชน์ จะกระทำได้อต่อเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาเห็นชอบ และได้รับอนุมัติจาก
มหาเถรสมาคม

ข้อ 3. การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ให้เจ้าอาวาสจัดไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สิน
ที่ดินจัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง และให้เก็บรักษาทะเบียน และหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัด หรือจะเก็บ
รักษาไว้ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเก็บรักษาไว้ก็ได้

ข้อ 4. การเช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนาหรือที่ดินที่วัดกันไว้เป็นที่ดินจัดประโยชน์ที่มีการกำหนดระยะเวลาเช่าเกินสามปี จะกระทำได้อต่อเมื่อ
ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อ 5. การเก็บรักษาเงินของวัดส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัด อำเภอ
หรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ ให้ฝากในนามของวัดการดูแลรักษาและ
จัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค

ข้อ 6. ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน
ให้ทำบัญชีแสดงเงินรับเงินจ่ายคงเหลือ ทั้งนี้ ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปตามความเรียบร้อยและถูกต้อง

ร่างสัญญาเพื่อความถูกต้อง สัญญาเช่าธรรมดานี้
มีต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานพระพุทธ
ศาสนาแห่งชาติ

2. กรณีทำสัญญาเช่ามีกำหนดระยะเวลา
เช่าเกิน 3 ปี เรียกว่า “สัญญานานปี” สัญญา
นานปี วัดจะต้องร่างสัญญานั้นไปให้สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง
การบริหารจัดการบัญชีการเงินของวัด

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
วัดในพระพุทธศาสนาเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย
ดังนั้น กิจการและสินทรัพย์ของนิติบุคคล
ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองดูแลก็คือ
เจ้าอาวาส จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตาม
ข้อกฎหมายของคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และ
กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ข้อ 6 “ให้เจ้า
อาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด
ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำบัญชีจ่ายเงินของวัด
และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและ
คงเหลือทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไป
โดยเรียบร้อยและถูกต้อง” และข้อ 8 “ให้สำนัก
พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดแบบทะเบียน
บัญชี แบบสัญญา แบบพิมพ์อื่น ๆ และให้
คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการดูแล
รักษา และการจัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้งนี้
เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้” ในกฎกระทรวง

ข้อนี้ สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนด
แบบพิมพ์ต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้วัดนำไปใช้ ได้แก่
ทะเบียนทรัพย์สินของวัด ทะเบียนทรัพย์สิน
จัดประโยชน์ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยแบบสัญญา
ต่าง ๆ บัญชีรับจ่ายเงิน บัญชีงบประมาณ
กระดาษาเขียนแผนผังวัด

ดังนั้น ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อ 8
ยังขาดบัญชีที่จำเป็นต้องใช้ คือ สมุดเงินสด และ
บัญชีแยกประเภท เพราะกฎกระทรวงฉบับที่ 2
ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกิน
3,000 บาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝาก
สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือฝากธนาคาร
ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด ต่อมาสำนักพระพุทธ
ศาสนาแห่งชาติได้กำหนดแบบบัญชีขึ้นอีก 2 เล่ม
คือ สมุดเงินสด กับบัญชีแยกประเภท ดังนั้น
แบบบัญชีที่วัดจำเป็นต้องมี คือ สมุดเงินสด บัญชี
แยกประเภท บัญชีรับจ่ายของวัด และงบปีแสดง
รายการรับจ่ายและเงินคงเหลือสำหรับปี

ส่วนทะเบียนที่วัดจำเป็นต้องมี คือ
ทะเบียนทรัพย์สินของวัด ทะเบียนทรัพย์สิน
จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัย

การจัดทำบัญชีวัดนั้น จะต้องแยกเงินออกเป็น 2 ประเภท คือ

เงินผลประโยชน์ ได้แก่ เงินที่ได้มาจากการจัดผลประโยชน์ของวัด เช่น เงินค่าเช่า

ค่าผาติกรรม⁷ ดอกเบี้ย ส่วนลด เงินค่าบำรุง
เงินค่าขายของ เงินค่าชดเชย เงินค่าปรับ และ
เงินใด ๆ ที่เป็นส่วนที่งอกเงยขึ้นจากศาสนสมบัติ
ของวัด

เงินการกุศล ได้แก่ เงินที่มีผู้บริจาคเจาะจง
การกุศลอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บริจาคเป็นค่า
ภัตตาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าก่อสร้างถาวรของ
เจ้าภาพ เงินบำรุงพระอาพาธ และเงินอื่น ๆ
ในลักษณะเดียวกันนี้ ส่วนเงินบออื่น ๆ ที่มี
ผู้บริจาคให้แก่วัดเพื่อให้ตนได้มาซึ่งสิทธิในการ
แสวงหาประโยชน์จากวัด จะโดยทางตรงหรือ
ทางอ้อมก็ตาม ต้องนับว่าเป็นเงินผลประโยชน์
ของวัดทั้งสิ้น และผู้ใดจะอ้างเอาจำนวนเงินที่ตน
บริจาคทำบุญกับวัดมาเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนหรือ
เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแลกเปลี่ยนเพื่อให้ตนได้มาซึ่ง
สิทธิในการแสวงหาผลประโยชน์จากวัดหาได้ไม่
เช่น การขอลดค่าเช่า ค่าบำรุงจากการเช่าที่วัด
เพราะอ้างว่าผู้นั้นเคยทำบุญกับวัดมามาก

การรับเงินผลประโยชน์และเงินการกุศลวัด
จะต้องออกใบเสร็จรับเงินทุกครั้ง ทุกรายการ
เมื่อออกใบเสร็จรับเงินแล้ว วัดจะออก
ใบอนุโมทนาอีกต่างหากหรือไม่ก็แล้วแต่จะเห็น
สมควร ใบเสร็จรับเงินให้ใช้ตามสำนักพระพุทธ
ศาสนาแห่งชาติ

เงินผลประโยชน์ของวัดให้วัดเก็บได้ไม่เกิน
3,000 บาท ส่วนที่เหลือให้ฝากธนาคาร ในการ
เปิดบัญชีเงินฝาก หรือทำใบส่งฝากแต่ละคราว
ให้ระบุชื่อบัญชีว่า “เงินฝากของวัด...” ห้ามฝาก
ในนามบุคคล หรือระบุชื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
ในกรณีไว้กับธนาคารให้ระบุชื่อผู้มีอำนาจถอน
อย่างน้อย 3 คน คือ เจ้าอาวาส ไวยาวัจกรหรือผู้จัด
ประโยชน์ที่เจ้าอาวาสแต่งตั้ง และผู้ที่เจ้าอาวาส
เห็นสมควรในการส่งจ่าย ให้ลงนามในเช็คส่งจ่าย
พร้อมกัน โดยมีเจ้าอาวาสลงนามด้วยทุกครั้ง
จึงจะถอนได้

4) แนวคิดประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย คือ การรวมเอาพลังทุกภาคส่วน
ไม่ว่าจะอยู่ในภาคประชาชน ภาคธุรกิจหรือภาครัฐ
มาใช้โดยมองบนพื้นฐานว่า “คนไทยทุกคน
คือ ประชาชนของชาติ” ซึ่งถือเป็นพลังอำนาจ
ที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาในการเปลี่ยนแปลง
หรือการปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกมิติ
และทุกด้านอย่างยั่งยืน การดำเนินการตาม
ยุทธศาสตร์ “ประชาธิปไตย” ในที่นี้จึงแบ่งได้เป็น
2 ยุทธศาสตร์ย่อย ได้แก่ 1) “รัฐบาล” กับ
“ประชาชน” โดย “รัฐ” หรือรัฐบาล จะเป็น
ผู้อำนวยการความสะดวก สนับสนุน และเปิดช่องทาง
ให้ “ประชา” หรือ ภาคเอกชนและประชาชนทั่วไป

⁷ ค่าผาติกรรม หมายถึง เงินที่ได้จากการจำหน่ายครุภัณฑ์ เพื่อประโยชน์สงฆ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเอาของแล้วแลกเปลี่ยนเอาของที่ดีกว่าให้แก่สงฆ์ หรือเอาของของตนถวายสงฆ์เป็นการทดแทนที่ดินทำของสงฆ์ชำรุดไป, การรื้อเอาของไม่ได้ออกแล้วทำเสียใหม่ให้ดีกว่าของเก่า

เข้ามามีส่วนร่วมตามกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ การบริหารงานของรัฐบาลในเรื่องต่าง ๆ และ 2) “ประชาชน” กับ “เจ้าหน้าที่รัฐ” คือ การทำงานร่วมกันของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการสร้าง “เครือข่ายประชารัฐ” ในทุกด้าน ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน ดังนั้นหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” ในที่นี้ก็คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐและรัฐบาลจากเป้าหมายในอนาคตของยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” เมื่อ “ประชาชน” และ “รัฐ” ได้ทำงานร่วมกันแล้ว จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและความมั่นคงของประเทศในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว หรือการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำมาซึ่งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงโอกาสในการเข้าถึงหรือได้รับสิทธิและสวัสดิการของรัฐอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม และผลลัพธ์ที่ต้องการก็เพื่อให้ ส่งผลดีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ของประชาชนทุกคนทั้งในทางตรงและทางอ้อม (Siamrathnews, 2016)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางประชารัฐ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยได้ 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) จากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระวินัยปิฎก กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยภาคสนาม (Field research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลกลุ่มเป้าหมายที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมเชิงปฏิบัติการตามประเด็นที่กำหนดในแบบสัมภาษณ์

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) ภาครัฐ ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์ นายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจันทน์เสน่ นายกและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลตากฟ้า กำนันและผู้ใหญ่บ้านภายในตำบลจันทน์เสน่และตำบลตากฟ้า คณะกรรมการวัด ไวยาวัจกรวัดจันทน์เสน่และวัดตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 25 คน

2) ภาคประชาชนและภาคเอกชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน รวมทั้งประชาชนที่เกี่ยวข้องภายในตำบลจันทน์เสน่ อำเภอตากฟ้า และตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 30 คน

3) นักวิชาการ คณาจารย์/ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 5 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic induction) จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีการ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำแนกตามกลุ่มประชากร นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นฐาน

2) การวิเคราะห์ข้อมูลรวม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยจากข้อมูลที่ได้เบื้องต้นกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

นำมาเปรียบเทียบกันแล้วนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา วิเคราะห์และสังเคราะห์ประกอบกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง หลักธรรมาภิบาลและแนวทางพระราชรัฐต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทำให้ทราบและเข้าใจกระบวนการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันทน์เสน่และวัดตากฟ้า

2) ทำให้ทราบและเข้าใจกระบวนการมีส่วนร่วมในการอุปถัมภ์ และคุ้มครองศาสนสมบัติของวัดจันทน์เสน่และวัดตากฟ้า

3) ทำให้ได้ต้นแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางพระราชรัฐ

ผลที่ได้รับจากการวิจัย

1. รูปแบบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันทน์เสน่

โครงสร้างการบริหารของวัดจันทน์เสน่ ประกอบด้วย คณะกรรมการสองประเภท ประเภทแรก คือ คณะกรรมการโดยตำแหน่ง โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลจันทน์เสน่ กำนันตำบลจันทน์เสน่ และกรรมการทั้งหมดรวมจำนวน 41 ท่านผู้อำนวยการโรงเรียน 4 ท่าน และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 12 และแพทย์ประจำตำบลจันทน์เสน่ เป็นกรรมการ

และคณะกรรมการโดยแต่งตั้ง เจ้าอาวาสวัดจันเสน เป็นประธานกรรมการและพระภิกษุสงฆ์อีก 6 รูป เป็นรองประธานกรรมการและกรรมการอีกจำนวน 11 รูป/คน ประกอบด้วยเลขานุการเจ้าคณะตำบลจันเสน ข้าราชการบ้านาญ ครูไวยาวัจกร เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน

1.1 การบริหารจัดการที่ดินและเงินผลประโยชน์

เจ้าอาวาสวัดจันเสนระบุว่า วัดมีที่ดินเนื้อที่ทั้งหมดจำนวน 200 ไร่เศษ เฉพาะเนื้อที่วัดมีจำนวน 32 ไร่เศษ นอกเหนือจากนั้นวัดจัดแบ่งที่ธรณีสงฆ์ให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น โรงเรียนวัดจันเสน และชาวบ้านจันเสนเข้าทำประโยชน์ ส่วนใหญ่มักเข้าทำเป็นที่พักอาศัยร้านขายของ เป็นต้น มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเช่าที่ดิน เพื่อจัดเก็บเงินผลประโยชน์อันเกิดจากการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ดังกล่าว มีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน ประกอบด้วย ข้าราชการบ้านาญครู นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ตรวจตราดูแลความเรียบร้อย และจัดทำสัญญาเช่าที่ดินระหว่างชาวบ้านกับวัด โดยมีเงื่อนไขการเช่า ดังนี้

1. กรณีให้เช่าปีต่อปี หรือไม่เกิน 3 ปี วัดทำสัญญาเช่าได้ โดยให้ไวยาวัจกรที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ลงนามในสัญญา

2. กรณีให้เช่าเกิน 3 ปี รายงานขอความเห็นชอบจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วจึงทำสัญญาเช่าได้

สำหรับเอกสารสัญญาเช่าต่าง ๆ รวมทั้งหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินทำการจัดเก็บรักษาไว้ที่วัด เพื่อเป็นการดำเนินการตามที่กฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) กำหนดไว้

1.2 การบริหารจัดการเงินบริจาค

ดำเนินการโดยมีขั้นตอน ดังนี้

(1) การรับจ่ายเงิน สำหรับการรับเงินบริจาคแบ่งออกได้ดังนี้

- การรับเงินจากผู้รับบริจาค แบ่งออกเป็น ผู้รับบริจากรายวันและรายเดือน โดยมีคณะกรรมการวัด เป็นผู้รับและนับเงิน แยกบันทึกลงในสมุด หลังจากนับเสร็จแล้วจึงนำเงินฝากเข้าบัญชีวัด

- การรับเงินบริจาคตามวัตถุประสงค์ คณะกรรมการวัดจะเป็นผู้ออกใบอนุโมทนาให้กับผู้บริจาค แล้วนำยอดเงินดังกล่าวไปลงในบัญชีการเงินของวัด

- การรับเงินผลประโยชน์ คณะกรรมการเช่าที่ดินจะดำเนินการจัดเก็บจากผู้เช่าและออกใบเสร็จรับเงิน หลังจากนั้นจะนำเข้าบัญชีธนาคารในนามของวัด

(2) การเบิกจ่ายเงินวัด ดำเนินโดยเจ้าอาวาสกับไวยาวัจกร 2 คน ลงนามร่วมกันในการเบิกจ่าย

- การเก็บรักษาเงิน โดยหลักจะทำการฝากไว้ที่ธนาคารเป็นบัญชีประเภทออมทรัพย์ และฝากประจำในนามของวัดจันเสนและบางส่วน

จะทำการเก็บรักษาไว้ที่วัด โดยมีคณะกรรมการวัดเป็นผู้ดูแลเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายวัดบางส่วนที่จำเป็น ส่วนสมุดบัญชีเงินฝากธนาคารจะเก็บรักษาไว้โดยเจ้าอาวาส

- การบันทึกรายรับรายจ่าย มีการบันทึกรายรับรายจ่ายทุกวันแล้วนำไปลงในบัญชีของวัดทำเป็นบัญชีรายรับ รายจ่าย บัญชีแยกประเภทแสดงรายรับรายจ่ายและเงินคงเหลือ ตามอำนาจหน้าที่ที่คณะกรรมการวัดเป็นผู้รับผิดชอบรายงานผลการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์จันเสนประจำปี 2559 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560 จัดทำขึ้นเพื่อระบุนายการต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นภายในวัด ยอดรายรับรายจ่ายทางการเงินทั้งหมดแบ่งเป็นฝ่าย เช่น สรุปรายรับรายจ่ายเบี้ยเลี้ยงอาสาสมัครยุวมัคคุเทศก์ รายรับรายจ่ายเบี้ยเลี้ยงเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ฝ่ายกิจกรรมจะทำรายงานสรุปโครงการต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์ได้ดำเนินการภายในรอบปีและรายงานผลการดำเนินการของฝ่ายกิจกรรมในรอบปี ฝ่ายการเงิน จัดทำสรุปบัญชีรายรับรายจ่ายพิพิธภัณฑ์จันเสน รายรับได้แก่ ตู้น้ำค่าไฟฟ้า ตูพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น รายจ่ายได้แก่ ค่าเบี้ยเลี้ยงเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ จะทำรายการชี้แจงผลการดำเนินงานประจำปีและสรุปค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ฝ่ายอาคารสถานที่ จัดทำสรุปผลการดำเนินงานฝ่ายอาคารสถานที่ประจำปี สรุปรายรับรายจ่าย

ฝ่ายของที่ระลึกหัตถกรรมพื้นบ้านและอื่น ๆ จัดทำสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มสตรีทอผ้าด้วยกี่กระตุกจันเสนประจำปี เป็นต้น

- การรายงานทางการเงิน มีการตรวจบัญชีการเงินทุกเดือน โดยไวยาวัจกรที่มีความรู้ทางบัญชี มอบหมายหน้าที่ให้ไวยาวัจกรรายงานไปยังเจ้าคณะปกครองทราบตามลำดับชั้นและรายงานข้อมูลทางการเงินไปยังสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครสวรรค์ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต่อไปปีละสองครั้ง

วัดจันเสนมีรูปแบบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการที่หลากหลายประกอบไปด้วย พระภิกษุสงฆ์ ข้าราชการ ครูอาจารย์ ประชาชน ไวยาวัจกรแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการโดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานดำเนินการ แบ่งเป็นคณะกรรมการวัดและคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง เช่น คณะกรรมการพิพิธภัณฑ์ คณะกรรมการเช่าที่ดิน เป็นต้น เพื่อแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจนตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย กิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจันเสนได้จัดขึ้นภายในวัด เช่น การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจันเสน ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช โครงการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ ล้วนเกี่ยวข้องกับชุมชนทั้งสิ้น ดังนั้นวัดจึงระดมตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาเพื่อเป็นคณะกรรมการดำเนินการร่วมกัน

1.3 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ศาสนสมบัติของวัดจันเสน

แบ่งออกได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการประชุมวางแผน ด้านการปฏิบัติการ ด้านการตรวจสอบ และด้านการแก้ไขปัญหา มีรายละเอียดดังนี้

ด้านการประชุมวางแผน นอกจากเจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด ไวยาวัจกรจะมีส่วนร่วมด้วยวัดด้านการประชุมวางแผนในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดแล้ว ทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น การดำเนินจัดกิจกรรมประเพณี เจ้าอาวาสจะทำการแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อเข้าร่วมประชุมวางแผน การดำเนินการทุกครั้งเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จของงาน การบริหารจัดการเก็บเงินผลประโยชน์ (เงินค่าเช่า) และดูแลรักษาความเรียบร้อยเกี่ยวกับนิติกรรมที่บุคคลภายนอกทำกับที่ดินของวัด ดำเนินการโดยการคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง คือ คณะกรรมการเช่าที่ดิน การแต่งตั้งคณะกรรมการพิพิธภัณฑ์โดยเฉพาะเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์จันเสน ทำเป็นประกาศวัดจันเสน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นรองประธาน กรรมการ ที่ปรึกษา ประกอบด้วย ผู้ช่วยเจ้าอาวาส อาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกและประธานสภาอบต. จันเสน ผู้อำนวยการโรงพยาบาล ตำรวจ ไปรษณีย์ นายสถานีรถไฟ เป็นต้น นอกจากนี้ คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

ที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกและแต่งตั้งจากคณะกรรมการวัดและบุคคลภายนอก

ด้านการปฏิบัติการ เจ้าอาวาสมีหลักการมอบหมายหน้าที่ให้กรรมการวัดได้พิจารณาตามความเหมาะสม คณะกรรมการวัด ได้แก่ พระครูสังฆรักษ์สมศักดิ์ สุระเตโช พระใบฎีกาสิทธิพันธ์โสฬโก ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กล่าวว่า ร่วมกับเลขานุการเจ้าอาวาสทำหน้าที่รับและนับเงินจากตู้บริจาคหรือที่นิติบุคคล ห้างร้านต่าง ๆ รวมทั้งประชาชนบริจาคเฉพาะราย และออกใบอนุโมทนาบัตรให้

มณีนรัตน์ แก้วศรี จิตา ทับปิ่น รุจิรา เชาว์ธรรม นารัตน์ ทองแท้ และ ชนิษฐา รุ่งเรืองวิโรจน์ กล่าวว่า “ปฏิบัติการด้วยการนับเงินจากตู้บริจาคภายในวัดและพิพิธภัณฑ์ร่วมกับคณะกรรมการวัดท่านอื่น ๆ และร่วมปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย”

ด้านการตรวจสอบ เจ้าอาวาส กล่าวว่า วัดได้มีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินโดยการรายงานให้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครสวรรค์ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนได้รับทราบในวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนาโดยการประกาศผ่านเครื่องขยายเสียง ผ่านเสียงตามสาย ป้ายประกาศของวัดและ Facebook นอกจากนี้ยังมอบหมายหน้าที่ให้ไวยาวัจกรที่มีความรู้ทางบัญชีจัดทำรายงานและบันทึกทางการเงิน

แล้วรายงานไปยังเจ้าคณะจังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อแจ้งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบต่อไป

ประหีส ปุ่มกระโทก กล่าวว่า “วัดมีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินและการจัดการดูแลศาสนสมบัติโดยจัดทำเอกสารประกอบการประชุมเป็นหลักฐานในการประชุมทุกครั้ง” มณีรัตน์ แก้วศรี กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “วัดมีการสรุปงานชี้แจงรายรับรายจ่ายหลังสิ้นสุดงานแล้วจึงประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้” ฐิตา ทับปิ่น และ นารัตน์ ทองแท้กล่าวสอดคล้องกันว่า “วิธีการชี้แจงรายรับรายจ่ายของวัด จะทำโดยการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้ และประกาศข้อมูลให้ทราบทาง Facebook และสรุปเป็นรายงานประจำปี”

ด้านการแก้ไขปัญหา เจ้าอาวาส กล่าวว่า ปัญหาที่พบ ได้แก่ ขาดแคลนบุคลากรที่มีวิสัยทัศน์มาช่วยงาน ดังนั้น จึงพยายามปลูกฝังจิตอาสาให้เกิดแก่เด็กและเยาวชนที่จะมาช่วยเหลืองานวัดในอนาคต กระบวนการทำงานจะเริ่มตั้งแต่การวางแผนการทำงาน หลังจากดำเนินการเสร็จจะทำการสรุปผลการดำเนินการ หากตรวจพบปัญหาจะเปิดโอกาสให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันเสนอแนะทางแก้ไขแล้วรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ มณีรัตน์ แก้วศรี ฐิตา ทับปิ่น รุจิรา เชาว์ธรรม นารัตน์ ทองแท้

ชนิษฐา รุ่งเรืองวิโรจน์ และ สุรพล บุญทรัพย์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 กล่าวสอดคล้องกันว่า เจ้าอาวาสใช้หลักอภิธานิธรรม (ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม) ในการทำงานร่วมกัน ทำให้คณะกรรมการวัดกับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นประธานในการดำเนินงานได้มีโอกาสพูดคุยและวางแผนปรึกษาหารือกันก่อนการดำเนินงานทุกครั้ง เมื่อพบว่ามีข้อขัดข้องหรือปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น จึงทำให้แก้ไขปัญหาอุปสรรคเหล่านั้นได้อย่างทันท่วงที ยอมรับว่าเป็นหลักการทำงานที่ดี

การมีส่วนร่วมของภาครัฐกับวัดมักจะเป็นกรณีการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด โดยองค์การบริหารส่วนตำบลจันทนเสน ได้สนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด ทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ รวมทั้งเงินอุดหนุนต่าง ๆ ภายในกรอบที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ส่วนโรงเรียนจะสนับสนุนด้านบุคลากรได้แก่ ครูและเด็กนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของวัดโดยการเป็นยุวมัคคุเทศก์ให้ความรู้เรื่องภายในพิพิธภัณฑ์ ส่วนครู/ผู้อำนวยการโรงเรียนมักเข้าร่วมเป็นกรรมการวัดทำหน้าที่ในการเข้าร่วมประชุมวางแผนและปฏิบัติการร่วมกับวัด หน่วยงานภายในตำบลจันทนเสนอื่น ๆ เช่น การไปรษณีย์ การรถไฟ การสาธารณสุข ได้ให้ความร่วมมือกับวัดด้านบุคลากรและงบประมาณเช่นเดียวกัน สำหรับ

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดของตัวแทนภาครัฐมักเป็นไปในรูปแบบของการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการวัดโดยตำแหน่ง

ภาคเอกชน ได้แก่ เจ้าของธุรกิจ ห้างร้าน และบริษัทต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ โดยการบริจาคเงินและสิ่งของให้แก่วัดและเข้าร่วมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและวันอื่น ๆ

ภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยการเข้าร่วมประชุมวางแผน ปฏิบัติการ ตรวจสอบและแก้ไขปัญหาในฐานะที่เป็นกรรมการวัดและกรรมการเฉพาะเรื่องตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนและชาวบ้านที่อยู่รอบวัด ดำเนินการร่วมกันด้วยจิตอาสาและความผูกพันที่มีต่อวัด สำหรับเด็กและเยาวชนจะมีส่วนร่วมกับวัดในด้านของการจัดกิจกรรม ให้การสนับสนุนด้านแรงงานและการให้ความรู้ในการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ในฐานะยุวมัคคุเทศก์

2. รูปแบบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตากฟ้า

2.1 การบริหารจัดการเงินบริจาค

วัดตากฟ้า แต่เดิมนั้นได้ตั้งเป็นเพียงที่พักสงฆ์ ที่ดินบริเวณวัดนั้นเป็นที่ของนิคมสร้างตนเองซึ่งได้มาจากการรับบริจาคจากผู้ใหญ่บ้านร่วมกับชาวบ้านอำเภอตากฟ้าผู้มีจิตศรัทธา

จำนวน 34 ไร่ 3 งาน ที่ดินที่ตั้งวัดจึงมีเนื้อที่จำกัดตามจำนวนที่ได้รับมาเท่านั้น วัดจึงไม่สามารถนำที่ดินไปจัดสรรเป็นผลประโยชน์ใด ๆ ได้อีก นอกเหนือจากรายรับของวัดส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเงินที่ได้มาจากการบริจาคเข้ากองทุนการศึกษา ค่าเล่าเรียน ค่าภัตตาหารของภิกษุสามเณร ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าก่อสร้างตามผู้รับบริจาค

เพราะฉะนั้นรายรับของวัดตากฟ้าส่วนใหญ่จึงมาจากเงินบริจาคในหลายช่องทางผ่านกองทุนวัด 2 กองทุน ดังนี้

1) กองทุนรัตนกิตต์ ประวัติการก่อตั้งเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร การจัดการศึกษา ณ สำนักศาสนศึกษาวัดตากฟ้า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดนครสวรรค์แห่งที่ 1 ทรงพระมหากรุณาพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถวายเป็นค่าภัตตาหารพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรมที่วัดตากฟ้า จำนวน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)

วัดตากฟ้า จึงได้อัญเชิญตั้งเป็นกองทุนภัตตาหารพระภิกษุสามเณรวัดตากฟ้า และได้นำความกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ ต่อมาในวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2549 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระราชทานชื่อกองทุนว่า

“กองทุนรัตนกัณฑ์” ซึ่งมีความหมายว่า “อาหารอันมีค่าดุจแก้ว” นับเป็นพระมหากรุณาแก่พระภิกษุสามเณรวัดตากฟ้า และชาวอำเภอดากฟ้าอย่างที่สุด

ช่องทางการรับบริจาค ได้แก่ 1) โอนเงินเข้าบัญชี ธนาคารกรุงไทย สาขาตากฟ้า ชื่อบัญชี กองทุนรัตนกัณฑ์ เลขที่ 626-0-03116-5 2) ส่งจ่ายทางไปรษณีย์ โดย ธนาณัติตัวแลกเงิน เช็ค หรือโอนแบบออนไลน์ส่งจ่ายพระราชปัญญาเวที เจ้าอาวาสวัดตากฟ้า เลขที่ 76 หมู่ที่ 1 ตำบลตากฟ้า อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ 60190 3) บริจาคด้วยตนเองที่วัดตากฟ้า พระอารามหลวง

2) กองทุนมูลนิธิวัดตากฟ้า กำเนิดขึ้นโดยแนวคิดของพระครูนภเชต คณารักษ์ เมื่อปี พ.ศ. 2511 ที่มีดำริต้องการก่อตั้งกองทุนวัดให้เป็นมูลนิธิ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัดและถือปฏิบัติเป็นประจำทุกปีโดยมีพุทธศาสนิกชนชาวตากฟานำปัจจัยมาถวายเพื่อเข้าร่วมกองทุนตลอดมา จัดตั้งสำเร็จในปี พ.ศ. 2539 โดยจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลมีทุนจดทะเบียนครั้งแรกหนึ่งล้านบาทถ้วน มีกรรมการชุดแรกจำนวน 12 คน กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติอนุมัติให้จดทะเบียนมูลนิธิวัดตากฟ้าเป็นนิติบุคคล ปัจจุบันมีทุนจำนวน 13,088,762.94 บาท กรรมการจำนวน

30 คน (Boonpaat, T, 2016, pp.100) จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมเผยแผ่และเชิดชูกิจการของพระพุทธศาสนา 2. เพื่อสนับสนุนการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษาของพระภิกษุสามเณร 3. เพื่อสมทบบูรณปฏิสังขรณ์และก่อสร้างถาวรวัตถุของวัดตากฟ้า 4. เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรวัดตากฟ้าที่อาพาธ โดยให้ความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล 5. เพื่อร่วมมือกับวัดตากฟ้าและคณะพ่อค้า ข้าราชการ ชาวอำเภอดากฟ้าเพื่องานการกุศลและสาธารณประโยชน์ 6. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

ช่องทางการรับบริจาค ได้แก่ 1) บริจาคผ่านทางบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงไทย สาขาตากฟ้า ชื่อบัญชี กองทุนมูลนิธิ มสวท. เพื่อวัดตากฟ้า เลขที่ 626-0-13267-0 2) บริจาคด้วยตนเองที่ วัดตากฟ้า พระอารามหลวง

3) บริจาคผ่านระบบออนไลน์ ทางเว็บไซต์มูลนิธิสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (มสวท)

การบริหารจัดการกองทุนรัตนกัณฑ์ และกองทุนมูลนิธิวัดตากฟ้า ดำเนินการโดยคณะกรรมการวัดซึ่งประกอบไปด้วยพระสงฆ์และฆราวาสที่ได้รับแต่งตั้ง โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน

คณะกรรมการวัดตากฟ้าและมูลนิธิวัดตากฟ้า ประกอบด้วยสมาชิกที่หลากหลายจำนวน 46 คน ได้แก่ ข้าราชการ ตำรวจ นายกเทศมนตรีตำบลตากฟ้า สมาชิกสภาเทศบาลตำบลตากฟ้า ประชาชน ไวยาวัจกรและคณะแม่ครัววัดตากฟ้า

มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) บำรุงรักษาดูแลวัด
- 2) ดำเนินการบริหารจัดการวัดตามที่ได้รับมอบหมายให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
- 3) ดูแลรายรับ รายจ่ายและทรัพย์สินของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- 4) เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของวัดให้ประชาชนทราบ

จากการสัมภาษณ์และประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2560 พบว่าการบริหารจัดการการเงินของวัดจากคณะกรรมการวัด ได้แก่ พระมหาวิษณุกันต์ ปฎิภาณกวี ผู้ช่วยเจ้าอาวาส สันตพจน์ พิสุทธิมนต์ มานิตย์ โตแก้ว และไวยาวัจกร ได้แก่ ยอดธง ทองปรานค์ สมควร อุ่นยั้ง ยุทธนา ปานคง พบว่า วัดมีการรับจ่ายเงินวัด การเก็บรักษาเงิน การรายงานทางการเงิน การตรวจสอบบัญชีและการเปิดเผยรายงานทางการเงินวัด มีรายละเอียดในการบริหารจัดการ ดังนี้

การรับจ่ายเงินวัด ดำเนินการโดยคณะกรรมการวัดเป็นผู้รวบรวมเงินบริจาคตามตู้บริจาคที่อยู่ภายในบริเวณวัดและมีการออกใบอนุโมทนาบัตรให้กับผู้ที่บริจาคที่มาทำบุญกับวัดโดยตรง สำหรับดอกเบี้ยของเงินกองทุนมูลนิธิวัดตากฟานั้น สามารถนำมาใช้จ่ายเป็นเงินช่วยเหลือกิจการสาธารณกุศลที่วัดจัดขึ้น เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ช่วยเหลือผู้ยากไร้ในโอกาสต่าง ๆ

การเบิกจ่ายเงินกองทุนรัตนกัตต์ ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการวัดเป็นประจำทุกเดือน เป็นจำนวนกว่า 1 แสนบาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดทำภัตตาหารสำหรับพระภิกษุสามเณรวัดตากฟ้าที่มีจำนวนกว่า 300 รูป โดยคณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วยพระสงฆ์และฆราวาสจำนวนกว่า 10 รูป/คน ประกอบด้วยเจ้าอาวาสเป็นประธาน นายเฉลิมชัย พันมะลี รองผู้อำนวยการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยา เป็นเลขานุการกองทุนโดยการแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส

การเบิกจ่ายเงินกองทุนมูลนิธิวัดตากฟ้า ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายหลักในการศึกษาพระปริยัติธรรมและเพื่อก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด รวมทั้งทุนการศึกษาต่าง ๆ โดยคณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วยพระสงฆ์และฆราวาสจำนวนกว่า 10 รูป/คน

โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานมูลนิธิ นายวุฒิพงษ์ สุภัควนิช นายอำเภอตากฟ้า เป็นที่ปรึกษามูลนิธิ วัดตากฟ้า พระอารามหลวง

การเก็บรักษาเงิน ฝากไว้ที่ธนาคาร ในนามของวัด เป็นบัญชีเงินฝากประเภท ออมทรัพย์และฝากประจำ โดยมีเจ้าอาวาส และกรรมการวัด 1-2 คน ลงนามเบิกจ่ายร่วมกัน และฝากสมุดบัญชีธนาคารไว้กับเจ้าอาวาส เพื่อดูแลรักษา

การบันทึกรายรับรายจ่าย การจัดทำบัญชี รายรับรายจ่ายทุกวัน โดยมีคณะกรรมการวัด ประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์ ไวยาวัจกร และ กรรมการอื่น บันทึกจำนวนเงินในหนังสือ แยกประเภทแล้วลงนามรับรองร่วมกัน

การรายงานทางการเงิน สำหรับกองทุน รัตนกัตต์ คณะกรรมการกองทุนจะทำหน้าที่ รายงานประจำปีแสดงรายรับรายจ่ายเงินของกองทุน รัตนกัตต์รายงานให้กองงานส่วนพระองค์ทราบ

ส่วนเงินกองทุนมูลนิธิวัดตากฟ้า ดำเนินการ ตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทำเป็น หนังสือแสดงรายรับรายจ่ายรายงานให้ คณะกรรมการวัดได้รับทราบสำหรับเงินกองทุน มูลนิธิวัดตากฟ้า และมีการเปิดเผยและเผยแพร่ การเงินให้สาธารณชนได้รับทราบเป็นประจำ ทุกเดือนหลายช่องทาง ได้แก่ การประกาศ จากเครื่องขยายเสียงให้ทราบในวันพระหรือ

งานบุญต่าง ๆ การเผยแพร่ทางเอกสาร ปิดประกาศ ในที่สาธารณะ และรายงานข้อมูลทางการเงิน ให้เจ้าคณะปกครองและสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์ทราบ

วัดตากฟ้ามีรูปแบบการบริหารจัดการ การเงินโดยให้คณะกรรมการซึ่งประกอบ ไปด้วย พระภิกษุสงฆ์ ข้าราชการ ประชาชน ร่วมกับไวยาวัจกรโดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน ดำเนินการ ถือว่าเป็นการเลือกดำเนินการ ที่เหมาะสม เนื่องจากวัดตากฟ้าเป็นวัด ที่มีขนาดใหญ่ เนื่องจากมีพระภิกษุสงฆ์สามเณร จำนวนกว่า 300 รูป มีภาระทางค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ต่าง ๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าภัตตาหาร ที่ต้อง บริหารจัดการจำนวนมากจึงจำเป็นต้องบริหาร บุคคลและบริหารรายรับรายจ่ายของวัดอย่างเป็น ระบบและละเอียดรอบคอบมากกว่าวัดทั่วไป โดยคณะกรรมการวัดที่มีความรู้ความสามารถ ที่เหมาะสม

2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ศาสนสมบัติของวัดตากฟ้า

แบ่งออกได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการประชุม วางแผน ด้านการปฏิบัติการ ด้านการตรวจสอบ และด้านการแก้ไขปัญหา มีรายละเอียดดังนี้

ด้านการประชุมวางแผนคณะกรรมการวัด ภาครัฐ ภาคประชาชนมีส่วนร่วมกับวัดด้านการ วางแผนทุกครั้งที่มีการจัดประชุมร่วมกัน ระดม

ความคิดเห็น แบ่งหน้าที่กันตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งหรือประกาศของเจ้าอาวาส โดยมีความเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

คณะกรรมการวัด ได้แก่ พระมหาวิชัย กัณฑ์ เฉลิมชัย พันมะลี ยอดธง ทองปรานค์ และมานิตย์ โตแก้ว กล่าวว่า “ควรให้ส่วนราชการ หัวหน้าส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการวัดรวมทั้งสถาบันทางการเงินเข้าร่วมประชุมด้วย โดยกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นกรรมการวัดอย่างเหมาะสม”

นายอำเภอตากฟ้า (วุฒิพงษ์ สุภักควณิช) และที่ปรึกษามูลนิธิวัดตากฟ้า กล่าวว่า “ตนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการหาเงินเข้ากองทุนและเป็นผู้ร่วมพิจารณาวางแผนเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย” เฉลิมชัย พันมะลี รองผู้อำนวยการโรงเรียนศรีนภเชตวิทยาและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม กล่าวว่า “ได้รับการแต่งตั้งเป็นเลขากองทุนรัตนกัณฑ์จึงมีหน้าที่เข้าร่วมในการประชุมวางแผนการบริหารเงินกองทุนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงวัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายค่าภัตตาหารพระภิกษุสงฆ์สามเณร”

บุญเลิศ ปานอุดมลักษณ์ นายกเทศมนตรีตำบลตากฟ้าและคณะกรรมการวัดและคณะกรรมการมูลนิธิวัดตากฟ้า กล่าวว่า “ได้เข้า

ร่วมกิจกรรมของวัดมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นงานของคณะสงฆ์หรืองานประเพณี รวมทั้งใช้งบประมาณของเทศบาลตำบลตากฟ้า เข้าไปจัดงานประเพณีร่วมกับวัดตากฟ้า เช่น งานปิดทองไหว้พระและงานสวดมนต์ข้ามปี เป็นต้น นอกจากนี้ได้เข้าร่วมในการวางแผนและร่วมพิจารณาการใช้เงินของมูลนิธิวัดตากฟ้าเสมอ”

จำเนียร เจริญธัญญกิจ อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 และภริยา ทวี วงษ์แก้ว สมาชิกสภาเทศบาลตำบลตากฟ้า และถนัดกิจ สังข์สุด นายกอบต.ตากฟ้า กล่าวว่า “การเข้าประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างคณะกรรมการวัด ส่วนราชการ ภาคเอกชนและหน่วยงานต่าง ๆ จะทำให้การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้”

ภาคประชาชนโดย ธนวัฒน์ ภักดีสุข กัณฑ์ ทองแผ้ว และ ยุพิน อำทาทพันธ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรให้ชาวบ้าน ประชาชน ภาครัฐ เช่น ตัวแทนของโรงเรียน อบต. เข้าร่วมประชุมวางแผนรับทราบข้อมูลด้านการเงินและการบริหารงานของวัดอย่างน้อยเดือนละครั้ง

ด้านการปฏิบัติการ คณะกรรมการวัดภาครัฐ กล่าวตรงกันว่า ประชาชนมักมีส่วนร่วมกับวัดในด้านการสนับสนุนกิจกรรมงานบุญต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นโดยการเข้าร่วมกิจกรรม

และบริจาคเงินให้กับวัดเป็นอย่างดีเสมอมา ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการบริหารจัดการ ศาสนสมบัติไปเป็นตามอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะ ของคณะกรรมการวัดที่ได้รับการแต่งตั้งจาก ตัวแทนภาครัฐและคณะกรรมการวัดที่ได้รับการ แต่งตั้งโดยการคัดเลือกจากตัวแทนภาครัฐ เอกชน และประชาชน

ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ นายอำเภอ นายก และรองนายกเทศมนตรีตำบลตากฟ้า และ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลตากฟ้า นายกอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ล้วนมีส่วนร่วมร่วมกับวัด ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ แตกต่าง กันไป

คณะกรรมการวัด โดยพระมหาวิชัย กันต์ ยอดธง ทองปรานค์ ยุทธนา ปานคง บุญเลิศ ปานอุดมลักษณ์ และ ฐริทัต วงษ์แก้ว กล่าวว่า “วัดดำเนินการโดยให้คณะกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งแบ่งหน้าที่กันทำตามที่ได้รับ มอบหมาย โดยประสานงานผ่านทางเจ้าอาวาส”

ภาครัฐ ได้แก่ นายอำเภอ ผู้อำนวยการ โรงเรียน นายกอบต. และนายกเทศมนตรี และสมาชิกสภาเทศบาล คณะกรรมการวัด ไวยาวจักร มีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติการ บริหารจัดการศาสนสมบัติวัดตามอำนาจหน้าที่ ที่มีอยู่การบริหารจัดการหรือควบคุมดูแล รายรับรายจ่ายของวัด รับผิดชอบหน้าที่ของ

ตนเอง โดยนายเฉลิมชัย พันมะลี กล่าวเพิ่มเติมว่าในฐานะที่เป็นเลขากองทุนรัตนกัณฑ์ ในวันที่ 2 เมษายนของทุกปี จะทำหน้าที่รายงาน สมเด็จพระเทพฯ เพื่อทรงพิจารณาอนุญาต ให้มีการจัดกิจกรรมของวัดตากฟ้าเพื่อขอผ้าไตร พระราชทานและทอดผ้าป่าเข้ากองทุนรัตนกัณฑ์ และรายงานให้พระองค์ทราบถึงวัตถุประสงค์และ รายละเอียดของการจัดกิจกรรม โดยทำหน้าที่ ออกใบอนุโมทนาบัตรให้ผู้บริจาคเงินเข้ากองทุน แล้วนำมาสรุปเป็นรายรับรายจ่ายทุกปี และ รายงานให้ทรงทราบ ส่วนกองทุนวัดตากฟ้า นายอำเภอตากฟ้า ทำหน้าที่พิจารณาการใช้จ่าย เงินวัดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ภาคเอกชน ได้แก่ ห้างร้าน บริษัทต่าง ๆ จะให้ความร่วมมือกับวัดโดยการสนับสนุนด้าน งบประมาณโดยการบริจาคเงิน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ ให้กับวัด พระภิกษุสงฆ์ สามเณร

ภาคประชาชน ได้แก่ ธนวัฒน์ รักดีสุข กัณดา ทองแผ้ว ยุพิน อำทาทพันธ์ มีส่วนร่วมกับ กิจกรรมของวัด โดยการเข้าร่วมงาน ให้การ สนับสนุนช่วยเหลือกิจการวัดและร่วมบริจาค เงินเป็นส่วนใหญ่

ด้านการตรวจสอบ การดำเนินการจัดทำ บัญชีรายรับรายจ่ายของวัดเป็นหน้าที่ของ ผู้ตรวจสอบบัญชีรับอนุญาตโดยเฉพาะ ขั้นตอน หลังจากดำเนินการแล้วเสร็จ วัดจะนำรายละเอียด

ทางการเงินมาแจ้งให้คณะกรรมการวัดได้ทราบ อีกชั้นหนึ่ง โดยวิธีการดังกล่าว เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัดและไวยาวัจกร กล่าวว่า ได้มอบหมาย ให้การตรวจสอบเป็นหน้าที่ของผู้ตรวจสอบบัญชี รับอนุญาตโดยเฉพาะเพื่อความถูกต้องโปร่งใส ภายหลังตรวจสอบเสร็จแล้วคณะกรรมการวัด จะทำการแจ้งให้ประชาชนทราบทั่วกันในวันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนา โดยวัดจะทำการแจ้ง บัญชีรายรับรายจ่ายของวัดให้ประชาชน/ ผู้มาทำบุญได้ทราบจำนวนยอดเงินรายรับรายจ่าย ของวัดโดยการประกาศทางเครื่องขยายเสียง และจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ ในกรณีนี้ ถนัดกิจ สังข์สุด และ ธนวัฒน์ ภักดีสุข กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “เพื่อความโปร่งใสวัด ควรชี้แจงรายรับรายจ่ายทางการเงินให้ทราบ ทุกครั้งหลังกิจกรรมที่จัดขึ้นสิ้นสุดลง”

ด้านการแก้ไขปัญหา ส่วนใหญ่มักจะ เป็นการดำเนินโดยคณะกรรมการวัดโดยมี อำนาจหน้าที่ตามคำสั่งที่ได้รับแต่งตั้งโดยตรง นายอำเภอ (โดยตำแหน่ง) จะทำหน้าที่เป็น ผู้ให้คำปรึกษาและหาทางช่วยเหลือแก้ไขปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้กับวัด วิธีการแก้ไขปัญหา ของวัดจะเริ่มต้นจากการประชุมเพื่อหาทางออก ร่วมกัน จนได้ข้อสรุปที่ต้องการและลงมือแก้ไข ร่วมกันตามแนวทางที่ถูกต้อง

ในการจัดการเรื่องค่าใช้จ่ายในการ จัดหาอาหารให้กับภิกษุสามเณรที่ศึกษา พระปริยัติธรรมจำนวนหลายร้อยรูปนั้น ใช้วิธี การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ทราบถึงความจำเป็นในที่ต้องทำการระดมทุน รับบริจาคเงินเข้ากองทุน เจ้าอาวาสเคยกล่าว ผ่านการสัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์คมชัดลึก เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2553 ว่า “...การหาเลี้ยง และให้การศึกษาพระเณรกว่า 400 รูป ตั้งแต่หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องนุ่งห่ม และภัตตาหาร ซึ่งวัดมีภาระที่จะต้องจัดหา ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งสิ้น อาตมาไม่ได้ออกเรียไร หรือออกวัดอุ้มงคมาขาย หากแต่มาจาก ความศรัทธาของญาติโยมทั้งอยู่ใกล้วัดและ ไกลวัด โดยอาตมามีแนวคิดที่ว่า ถ้าคนข้างวัด ไม่ศรัทธา ให้พระเณรพิจารณาตัวเอง เมื่อชุมชน ข้างวัดขาดศรัทธาการพัฒนาวัดก็จะเป็นไปแบบ ไม่ยั่งยืน”

เจ้าอาวาสจะเปิดโอกาสให้บุคคล ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยการรับฟังแนวทางแก้ไขจากที่ปรึกษาและ คณะกรรมการวัดในเรื่องต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่าง ราบรื่นและเรียบร้อย โดยมีท่านเป็นประธาน ด้วยความร่วมมือจากประชาชนทั้งภายใน และภายนอกพื้นที่และมีวัฒนธรรมที่ดี ในการทำงานร่วมกัน ระหว่างคณะกรรมการ

วัดส่งผลให้กระบวนการบริหารจัดการวัดและศาสนสมบัติของวัดตากฟ้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการศึกษา

1. ระบบและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการการเงินบริจาคของวัดจันเสน และวัดตากฟ้า มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้ 1) การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดรวมทั้งไวยาวัจกรให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ภายในวัด เป็นไปตามที่กฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511ให้อำนาจไว้ 2) มีการทำหลักฐานการรับจ่าย บันทึกรายรับรายจ่าย รายงานข้อมูลทางการเงิน สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ข้อ 1 ที่กำหนดว่า การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัดให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐาน และเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใดให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้น โดยระบุเหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วย 3) การเก็บรักษาเงินบริจาคของวัดโดยการฝากธนาคารในนามของวัด สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ข้อ 5 ที่กำหนดว่า “การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด อำเภอ หรือธนาคาร

หรือนิติบุคคลที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ ให้ฝากในนามของวัด” แตกต่างกันตรงที่วัดจันเสน มีรายรับที่เกิดจากเงินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์จำนวนมาก ดังนั้น จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเช่าที่ดินขึ้นมาจัดการเรื่องการเก็บเงินผลประโยชน์และทำนิติกรรมแทนวัด หลังจากดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วคณะกรรมการจะนำเงินไปฝากธนาคารในนามของวัดเช่นเดียวกับการเก็บรักษาเงินบริจาคของวัดตากฟ้า 4) ทำการรายงานทางการเงินของวัดตามลำดับขั้นของการปกครองคณะสงฆ์และรายงานสำนักงานพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการเงินผลประโยชน์และที่ดินของวัดจันเสน เป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)

ข้อ 1. การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐาน

ข้อ 2. การกันที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่ดินจัดประโยชน์ จะกระทำได้อต่อเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาเห็นชอบ และได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

ข้อ 3. การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ให้เจ้าอาวาสจัดไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สิน

ที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้
ถูกต้อง และให้เก็บรักษาทะเบียน และหนังสือ
สัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัด หรือจะเก็บรักษา
ไว้ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเก็บรักษา
ไว้ก็ได้

ข้อ 4. การเช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือ
ที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ที่มีการกำหนด
ระยะเวลาเช่าเกินสามปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อ
ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานพระพุทธ
ศาสนาแห่งชาติ

2. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
เงินผลประโยชน์และที่ดินของวัดจันเสนและ
วัดตากฟ้า

การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน
และภาคประชาชนของวัดจันเสน วัดตากฟ้า
มีส่วนร่วมภาคประชาชนเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วม
ในการเข้าร่วมกิจกรรมของวัดทั่ว ๆ ไป
มากกว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
ศาสนสมบัติวัดโดยตรง ซึ่งในทางปฏิบัติหน้าที่
ดังกล่าว มักเป็นของคณะกรรมการวัด
แต่เนื่องจากการที่กรรมการวัดแต่งตั้งมาจากตัวแทน
ที่หลากหลายรวมทั้งตัวแทนภาคประชาชนด้วย
แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร
จัดการศาสนสมบัติวัดโดยตัวแทนที่เป็น
ไวยาวัจกรหรือกรรมการวัด นอกจากนี้ สำหรับ
ทางด้านการตรวจสอบนั้น พิจารณาได้ว่า

ประชาชนและเอกชนได้มีส่วนร่วมในรับทราบ
ข้อมูลและร่วมตรวจสอบทางการเงินวัดด้วย
ทางอ้อมผ่านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และ
ผ่านกระบวนการตรวจสอบบัญชีจากผู้ตรวจบัญชี
รับอนุญาตอีกทางหนึ่ง

ระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจะมาก
หรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถและบทบาท
หน้าที่ที่มีต่อวัด กล่าวคือ หากบุคคลนั้นได้รับการ
แต่งตั้งให้มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ
ในฐานะที่เป็นกรรมการวัดหรือไวยาวัจกร บุคคล
ดังกล่าวย่อมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
ร่วมกับวัดในทุกระดับเริ่มตั้งแต่การเข้าประชุม
วางแผน ปฏิบัติการ ตรวจสอบและแก้ไขปัญหา
ที่เกิดขึ้นโดยตรง

อภิปรายผล

1. การบริหารจัดการเงินบริจาคของ
วัดจันเสนและวัดตากฟ้า

1) ระบบและหลักเกณฑ์ในการ
บริหารจัดการเงินบริจาคของวัดจันเสนและ
วัดตากฟ้าดำเนินการภายใต้กฎเกณฑ์ที่กฎหมาย
บัญญัติไว้กฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511
เริ่มตั้งแต่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวัดรวมทั้ง
ไวยาวัจกรให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ
ภายในวัด โดยการแต่งตั้งกรรมการโดยตำแหน่ง
จากบุคคลที่มาจากภาครัฐ ทั้งส่วนภูมิภาคและ

ส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายอำเภอ นายกและรองนายกเทศบาลตำบล นายกอบต. สมาชิก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ ครูอาจารย์ ข้าราชการจากหน่วยงานอื่นภายในชุมชน กรรมการโดยแต่งตั้งพิจารณาจากบุคคลที่มีประสบการณ์ และความเหมาะสมผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการวัดทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของวัด

2) มีการทำหลักฐานการรับจ่าย บันทึก รายรับรายจ่าย รายงานข้อมูลทางการเงิน สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) กล่าวคือ การบันทึกรายรับรายจ่ายต่าง ๆ ทุกประเภททั้งเงินผลประโยชน์ และเงินบริจาคเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบบัญชีการเงินวัดและมีการออกใบเสร็จรับเงินหรือใบอนุโมทนาบัตรให้แก่ผู้จ่ายค่าเช่าที่ธรณีสงฆ์ และผู้บริจาคเงินไว้เป็นหลักฐาน แล้วจึงทำรายงานชี้แจงให้กรรมการและผู้เกี่ยวข้องทราบทุกครั้งที่มีการประชุมกัน

3) การเก็บรักษาเงินบริจาคของวัด โดยการฝากธนาคารในนามของวัดเป็นบัญชีเงินฝาก ประเภทออมทรัพย์และเงินฝากประจำ สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ส่วนการเบิกจ่ายเงินจากบัญชีธนาคาร ต้องมีการลงนามร่วมกันระหว่างเจ้าอาวาสและกรรมการ/ไวยาวัจกร

4) ทำการรายงานทางการเงินของวัดตามลำดับขั้นของการปกครองคณะสงฆ์ และรายงานสำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นไปตามหน้าที่ที่มติมหาเถรสมาคม ที่ 543/2554 กำหนดไว้ ซึ่งวัดจันเสนและวัดตากฟ้าจัดทำขึ้นประจำปี

2. การบริหารจัดการที่ดินและเงินผลประโยชน์ของวัดจันเสน

ดำเนินการโดยคณะกรรมการเช่าที่ดินเพื่อจัดเก็บเงินผลประโยชน์อันเกิดจากการให้เช่าที่ดินของวัด ประกอบด้วย ข้าราชการบำนาญครู นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ตรวจตราดูแลความเรียบร้อยและจัดทำสัญญาเช่าที่ดินระหว่างชาวบ้านกับวัด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า

การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า มีดังนี้ ส่วนร่วมภาครัฐ ดำเนินการภารกิจหน้าที่ตามที่ได้รับแต่งตั้งในฐานะเป็นคณะกรรมการวัดและดำเนินการในฐานะที่เป็นประชาชนด้วยความสมัครใจ เนื่องจากได้ร่วมทำกิจกรรมกับวัดเป็นประจำสม่ำเสมอ โดยการเชิญจากวัดอย่างเป็นทางการมาทำหน้าที่เป็น

ที่ปรึกษาการบริหารวัดด้านต่าง ๆ และการจัดการศาสนสมบัติของวัด พิจารณาเรื่องการประชุมวางแผนในการใช้จ่ายเงินวัด ทำให้ทราบความเคลื่อนไหวทางการเงินของวัด ร่วมตัดสินใจในการบริหารเงินต่าง ๆ ร่วมกับวัด ร่วมตรวจสอบความถูกต้องในทางบัญชีรายรับรายจ่ายและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกับวัด กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ภาคีรัฐเกิดความใกล้ชิดและมีความผูกพันกับวัดเพราะต่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งปรากฏว่ามีความร่วมมือกันอย่างราบรื่นเสมอมา

การมีส่วนร่วมภาคเอกชนมีลักษณะร่วมกันกับภาคประชาชน ไม่มีองค์กรเอกชนใดเข้ามาร่วมบริหารจัดการศาสนสมบัติกับวัดโดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการด้านต่าง ๆ มักจะมีที่มาจากตัวแทนภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่เกี่ยวข้องกับองค์กรเอกชนมากนัก ภาคเอกชนมักมีที่มาในรูปแบบตัวแทนนิติบุคคลซึ่งเป็นบริษัท ห้างหุ้นส่วน ห้างร้านต่าง ๆ เจ้าของกิจการทั้งจากภายนอกและภายในพื้นที่ซึ่งมีความพร้อมในด้านการเงินต้องบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือวัดตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ หรือการบริจาคเป็นสิ่งของเครื่องใช้ วัสดุต่าง ๆ ให้กับวัด ส่วนร่วมของภาคประชาชนมักเป็นเรื่องการร่วมแรงร่วมใจกับวัดและการบริจาคเงินให้กับวัดตาม

งานบุญ งานเทศกาลประเพณีและวันสำคัญต่าง ๆ หรือการบริจาคตามวัตถุประสงค์ซึ่งมาจากคนภายในพื้นที่เป็นหลักร่วมกับคนภายนอกพื้นที่ผู้มีจิตศรัทธา เป็นเรื่องของการเข้าร่วมกิจกรรมของวัดทั่ว ๆ ไป โดยไม่เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สำหรับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมโดยตัวแทนที่ผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการวัดเป็นหลัก มาทำหน้าที่ในการรับทราบข้อมูลข่าวสารการดำเนินการและความเคลื่อนไหวทางการเงินของวัดร่วม ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบ ชักชวนกันมาช่วยกิจกรรมของวัดในโอกาสต่าง ๆ ร่วมกันลงมือช่วยเก็บรวบรวมเงินตามตู้บริจาค นับเงินและลงรายการไว้ด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ หลังจากมีการตรวจสอบบัญชีจากผู้ตรวจสอบบัญชีแล้วจะร่วมตรวจสอบความถูกต้อง ร่วมแก้ไขปัญหาดัง ๆ กับวัดในส่วนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ประชาชนยังได้ร่วมกันรับฟังข้อมูลและตรวจสอบฐานะทางการเงินวัดร่วมกันจากเอกสารของวัด การประชาสัมพันธ์ผ่านประกาศวัดและการประกาศผ่านการกระจายเสียงในวันพระและวันสำคัญต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาเสกสรรค์ อคฺจจารี (แก้วทรัพย์)

พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับ มากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการ ปฏิบัติการ ด้านการตรวจสอบ ด้านการแก้ไข ปัญหา (Phra Maha Seksun Chari (kaeosap). 2013, pp.67)

4. แนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ศาสนสมบัติของวัดโดยใช้แนวทาง ประชาธิปไตย

วัดมีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องบริหารจัดการ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เนื่องจากวัดมีฐานะ เป็นนิติบุคคลมหาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 31 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า “ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย” การจัดตั้งวัดมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่ และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอันเป็นสถาบันหลัก ของชาติไทย โดยหลักการบริหารจัดการ ระบบประมาณต่าง ๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าก่อสร้าง เงินที่มีการบริจาคให้แก่วัด การบริหารจัดการรายรับ รายจ่ายเหล่านี้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส โดยตรง แต่เนื่องจากในพระวินัยปิฎก พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติ “ห้ามมิให้พระภิกษุสงฆ์รับเงินและทอง” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996, pp.108) จึงต้องจัดทำ

โดยผ่านไวยาวัจกรหรือผู้จัดผลประโยชน์ แทนการดำเนินการโดยเจ้าอาวาสตามที่ได้รับ มอบหมาย อาศัยอำนาจตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 18 ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงควรแต่งตั้งให้ไวยาวัจกร และคณะกรรมการวัดมาทำหน้าที่บริหารจัดการ เงินบริจาคและควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินกองทุน ของวัดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ข้อ 6 ที่กำหนดว่า “ให้เจ้าอาวาส จัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับ-จ่าย และคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแล ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง” และ กฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ข้อ 5 กำหนดให้ “การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วน ที่เกินสามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝาก กรมการศาสนา จังหวัด อำเภอ หรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ ให้ฝากในนามของวัด วรคสอง กำหนดว่า การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค” ควบคู่ ไปกับการทำหน้าที่รายงานทางการเงินของวัด เพื่อให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ

ตามมติมหาเถรสมาคม ที่ 543/2554 กำหนดให้วัดทั่วประเทศได้จัดทำบัญชีการเงินวัด พร้อมทั้งส่งบัญชีการเงินวัดตามแบบที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดและรายงานข้อมูลทางการเงินให้เจ้าคณะปกครองทราบตามจรรยาพระสังฆาธิการ ข้อ 44 ที่กำหนดว่า “พระสังฆาธิการต้องเคารพเอื้อเพื่อต่อกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด” สำหรับการบริหารจัดการศาสนสมบัติประเภทที่ดิน วัดต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

เจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องบริหารจัดการศาสนสมบัติทุกประเภทตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายอย่างเคร่งครัด ในฐานะผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง และต้องสอดคล้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลว่าด้วยหลักนิติธรรมและหลักความรับผิดชอบต่อหน้าที่เจ้าอาวาสเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้นอยู่เสมอ เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนทราบความเป็นไปของวัดอยู่ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าวัดเป็นสถานที่สาธารณประโยชน์

เข้าถึงได้ง่ายและเป็นของทุกคน ก่อให้เกิดความร่วมมือและช่วยเหลือระหว่างกันในการจัดการกิจการต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เปิดเผยและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมกันในการบริหารงาน ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวทางการเงินของวัด ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมตามแนวทางประชาธิปไตยเป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วม โปร่งใสตรวจสอบได้ และหลักคุณธรรมที่เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัดพึงมีต่อประชาชน สร้างบรรยากาศเอื้อต่อการพัฒนาและร่วมมือกันต่อไปในอนาคตอย่างยั่งยืน

ชุมชนจะมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของชุมชน ก็เช่นเดียวกัน เพราะวัดเป็นตัวแทนสถาบันศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหลักของไทยและอยู่คู่ชุมชนมาช้านาน การบริหารจัดการวัดด้านต่าง ๆ ไม่อาจทำได้เพียงลำพัง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนมาเป็นแรงสนับสนุน ชุมชนประกอบด้วยภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานราชการต่าง ๆ จึงต้องร่วมมือเปิดโอกาสหรือสนับสนุนให้ภาคธุรกิจและประชาชนร่วมบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ รวมทั้ง

การบริหารศาสนสมบัติของวัดร่วมกัน ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ หมวด 6 มาตรา 67 บัญญัติว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น...และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย” และหมวด 4 มาตรา 50 ได้บัญญัติให้ปวงชนชาวไทยมีหน้าที่ “พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” รัฐกับประชาชนชาวไทยจึงควรมีร่วมมือกันในการอุปถัมภ์ และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กับนโยบายดังกล่าว การอุปถัมภ์ หมายถึง การสนับสนุน ทำนุบำรุงส่งเสริม ช่วยเหลือเกื้อกูล ร่วมกันวางแผนและพัฒนากิจการของวัดให้เจริญยิ่งขึ้น ดังนั้น การที่จะทำให้แนวทางดังกล่าวเกิดผลได้จริง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนในชุมชนจะต้องช่วยกันช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการต่าง ๆ ของวัดตามกำลังความสามารถ ด้วยการร่วมสนับสนุน และส่งเสริมให้บริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นไปอย่างถูกต้อง สุจริตและโปร่งใส โดยการ

เริ่มจากวัดซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย จำเป็นต้องบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดทุกประเภทได้แก่ที่ดิน เงินผลประโยชน์เงินบริจาค ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม อย่างเคร่งครัดในทุกขั้นตอน เพื่อความถูกต้องเหมาะสม โดยคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล ที่ประกอบไปด้วยหลักนิติธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใสตรวจสอบได้และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามแนวทางประชาธิปไตย นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้การบริหารงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความยั่งยืน คือภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม มีวิสัยทัศน์และมีความตั้งใจจริงในการบริหารงานอย่างเพียงพอ กรรมการวัดได้แก่ พระสงฆ์และฆราวาสต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเหมาะสม ซื่อสัตย์ เป็นที่ยอมรับของสังคม รวมทั้งขั้นตอนการบริหารศาสนสมบัติที่มีความโปร่งใส เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารงานอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการร่วมประชุมวางแผน การร่วมปฏิบัติการ และการร่วมตรวจสอบ และการร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หากการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดต่าง ๆ มีความโปร่งใส

อย่างแท้จริง จะก่อให้เกิดความศรัทธาน่าเลื่อมใส และเป็นเครื่องชักจูงใจให้ชุมชนเข้าร่วมช่วยเหลืองานของวัดด้วยความสมัครใจตามกำลังความสามารถ

นอกจากนี้ วัดต้องใช้กลยุทธ์ในการดึงคนมาร่วมกับงาน ผ่านการจัดกิจกรรมของวัดอย่างสม่ำเสมอ โดยการเชื้อเชิญตัวแทนภาครัฐมาร่วมวางแผนงานและเป็นที่ปรึกษาในตำแหน่งที่สำคัญ เป็นประธานการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณและอัตราค่าจ้าง ประชาสัมพันธ์วัตถุประสงค์ในการรับบริจาคเงินให้กับวัดอย่างตรงไปตรงมา และชี้แจงให้ทราบถึงจำนวนเงินที่ได้รับจากการบริจาคทุกครั้ง เปิดโอกาสให้ประชาชนมาเป็นกรรมการวัดให้มากขึ้น ร่วมรับทราบข้อมูล แผนงานของวัด วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ชี้แจงรายรับ รายจ่าย ร่วมตรวจสอบและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยการที่รัฐเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจและประชาชนมีส่วนร่วมกันในการกำหนดทิศทางและดำเนินการตามแนวทางประชารัฐย่อมก่อให้เกิดผลดีและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เนื่องจากจะทำให้เกิดความร่วมมือกันเกื้อกูลกันตามกำลังความสามารถ เอื้อต่อการพัฒนาและร่วมมือกันต่อไปในอนาคต

อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของวัชร งามเจริญ ที่กล่าวว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่อาจทำได้เพียงฝ่ายเดียวเช่นดังอดีต การแก้ไขปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ ต้องอาศัยบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพราะบ้านคือสถาบันครอบครัว วัดคือสถาบันศาสนา และโรงเรียนคือสถาบันการศึกษา รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นตัวแปรหรือองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (Ngamchitcharoen, W, (2016, pp.28)

ต้นแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางพระราชรัฐ

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1) ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้นับสนุนการจัดทำข้อมูลทางการเงินของวัด เพื่อให้มีความทันสมัยมากขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ให้กับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ คณะกรรมการวัด/ไวยาวัจกร เพื่อใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลให้ปรากฏต่อสาธารณชนทางสื่อออนไลน์ รวมไปถึงการรายงานไปยังสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

2) ควรจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างวัด เอกชนและประชาชน โดยกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้านการประชุมวางแผน การปฏิบัติการ การตรวจสอบ การแก้ไขปัญหาในการพัฒนาและบริหารงานวัดมากขึ้น อย่างน้อยสองเดือนต่อครั้ง

3) ควรกำหนดหน้าที่ให้หน่วยงานระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสานงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ในการสนับสนุนกิจกรรมของวัดและพิจารณาเรื่องการสนับสนุนด้านงบประมาณให้กับวัด

4) ควรพัฒนาให้วัดทุกแห่งทำงานเชิงรุก โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างรายได้อาชีพให้กับคนในชุมชน ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

5) จัดอบรมหลักสูตรมาตรฐาน ดำเนินการจัดโดยสำนักงานพระพุทธศาสนา เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการบริหารศาสนสมบัติของวัดและการจัดทำบัญชี การรายงานข้อมูลทางการเงินวัดที่ถูกต้องและจัดอบรมส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแก่เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด ไวยาวัจกร ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ถูกต้องตามกฎหมาย

6) ควรประเมินผลการปฏิบัติงานของภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและคณะกรรมการวัดทุกครั้ง หลังสิ้นสุดกิจกรรม

7) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรจัดให้มีการประกวดแข่งขันและให้รางวัลแก่วัดที่มีการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดี มีธรรมาภิบาลเพื่อเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการให้กับวัดอื่นต่อไป

8) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดควรมอบรางวัลให้กับบุคคลที่มีความเสียสละและมีส่วนร่วมในการบริหารงานวัดด้านต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน เพื่อยกย่องบุคคลผู้ทำความดีและเสียสละและเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจให้เกิดแรงจูงใจให้บุคคลและสังคมมีส่วนร่วมกับวัดมากขึ้น

9) ควรสร้างกระบวนการปลูกฝังจิตอาสาและการทำงานร่วมกันให้แก่เด็กและเยาวชนภายในพื้นที่โดยการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้น เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นคนดีในอนาคต

10) ควรพัฒนาบทบาทเชิงรุกให้วัดมีฐานะเป็นศูนย์กลางการสาธารณสงเคราะห์และศูนย์กลางการเรียนรู้ให้กับชุมชนตามกำลังความสามารถ เพื่อสร้างบทบาทในการพัฒนาชุมชนและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชนให้เกิดความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ■

บรรณานุกรม

- Boonpaat, T. (2016). somphōt phra 'ārām læ phūk sīmā wat Tāk fā phra 'ārām lūang. [The Celebrate Monastery in The Takfah Temple] (pp.100). Bangkok : Payoon Saan thai printing
- Chunsom, N. (2012). Rāingān wičhai kānbōrihān kānngōen khōngwat nai prathēt Thai. [Research of The temple's religious property in Thailand]. National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Constitution of The Kingdom Of Thailand B.E.(2017). Government Gazette. 134, 40 ก (6 April 2017).
- Isranews. Chamlæ phut phānit (นุ่ง) sārūat kitkambun hā wat 'ārām lūang – ' sangkhathān wīan ' sōngrōi น./ thang (ออนไลน์). Retrieved November 26, 2016, from http://www.isranews.org/report 03_50299.html.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Phra winaipidok mahā wiphang lemsōng. [Vinaya Pitaka mahavipang 2] (pp 108) Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing.
- Ministerial regulation number 2 B.E.(1968). Government Gazette. 85, 98 ก (29 October 1968).
- Naewnanews. Kot katikā thurakit : ngōenthōn wat yīsippāet Karakadākhom sōngphanhārōihoksip (ออนไลน์). Retrieved April 6, 2018, from <http://www.oag.go.th/sites/default/files/files/news/2560-07-31-01-แนวหน้า-เงินทองวัด.pdf>

- Nai'amphōētākfā Čhangwatnakornsawan. [The participation of people in development of monasteries in takfa district, Nakhonsawan province] (Master's Arts (Buddhist Studies)). Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Bangkok.
- National Office of Buddhism. (2003). Wat phatthanā 46. [The Development of temple 46] (pp.46-48). Bangkok : National Office of Buddhism Printing.
- Ngamchitcharoen, W. (2016). Phra song tham phit phra winai læ kotmāi : čhut'ōn læ withī kǣkhai, [Though monks' infringements of discipline and law : causes and solutions] Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University, 23, 2, 28.
- Phra Maha Seksun Chari (kaeosap). (2013).
Kānmīsūanrūamkhōngprachāchonnaikānphatthanāwat
- Phra Maha Sunan Sunnatho (Ruchiwet). (2014). Kānphatthanā rūpbǣp kǣčhatkān
- Preechaphoēmprasit, D. (2009). Rāingān wičchai rūang phrasong kap sapsin sūantūa. [Research of Monk with personal property]. Centre for Buddhist Studies : Chulalongkorn University, Bangkok.
- sātsanasombat khōng wat nai čhangwat Phra Nakhōn Sī 'Ayutthayā. [Development of model for religious property management of monasteries in ayutthaya province] (Ph.D.Philosophy (Buddhist Management)). Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Bangkok.
- Siamrathnews. "prachā rat" yutthasāt khōng rat (ōnlai). Retrieved December 25, 2016, from <http://www.siamrath.co.th>.

Techarin, P. (1984). Nayōbāilækonwithīkānmīsūanrūamkhōngchumchonnaiyutsāt kānphatthanā Patjubunkhōngprathedthai Naikānmīsūanrūamkhōngprachāchon-naikānphatthanā. [Policy and process for community participation in development Thailand]. Bangkok : Sak Sophon Printing.

Thai PBS. Pōetbanchī " ngōenthōn wat " dai thaorai - khrai tittō. (ออนไลน์). Retrieved June 16, 2017, from <http://news.thaipbs.or.th/infographic/92>

The Sangha Act B.E.(1962). Government Gazette. 79,115 ก Special Issue (31 December 1962).

หน่วยงานผู้แต่ง: สำนักสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย 5 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

Affiliation: Bureau of Investigation and Diagnosis 5, Office of the Election Commission of Thailand